

Laudáció

Rezsőházy Rudolf szociológus professzor

díszdoktorrá avatása alkalmából

2012. október 12.

Egyetemünk, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és benne karunk, a Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar első társadalomtudós díszdoktora, Rezsőházy Rudolf Szegeden született 1929. január 3-án. Középiskolai tanulmányait Budapesten, a piarista gimnáziumban végezte, 1939-1947-ig. 1947-48-ban a Pázmány Péter Egyetem jogi karának, valamint a Külügyi Akadémiának volt hallgatója. 1949-ben elhagyta Magyarországot, és tanulmányait az Université catholique de Louvain-en (Belgiumban) folytatta történelem szakon (1949-1953). 1955-ben szerzett PhD-fokozatot, „Origines et formation du catholicisme social, 1842-1909” című könyvével. 1954-ben asszisztensi, majd 1958-ban docensi kinevezést kapott. 1961-től a louvaini egyetem Gazdaság-, Társadalom és Politikatudományi Karán tanított, 1964-től rendes egyetemi tanár és tanszékvezető. 1996-tól emeritus professzor. Több nemzetközi összehasonlító kutatásban vett részt az UNESCO keretében. 1960-tól rendszeresen dolgozott dél-amerikai, afrikai és ázsiai társadalomfejlesztési projekteken. 1980-2001-ig az „Association Internationale de Développement des Communautés” elnöke. Számos nemzetközi kongresszusnak és különböző országok egyetemeinek előadója.

Rezsőházy Rudolf tagja a Belga Királyi Akadémiának, külső tagja a Magyar Tudományos Akadémiának, székfoglaló előadását „Az európai identitást meghatározó értékek” címmel tartotta 2005 novemberében.

Rezsőházy Rudolf magyar és keresztény identitását megvalló tudós, értelmiségi, aki nemcsak választott hazájában, Belgiumban, hanem a rendszerváltozás óta Magyarországon is részt vesz a tudományos életben és a közéletben. Szakmai, társadalomtudósi érdeklődésének középpontjában mindvégig a nyugati, keresztény kultúra legfőbb tartalmai álltak. Központi kutatási területe a társadalmi és történelmi változások tanulmányozása; ezen belül is a társadalmi fejlődés kérdései, valamint az értékek kialakulásának és módosulásának témája. Művei társadalomtudósi hozzájárulások a jelen legsúlyosabb elvi és gyakorlati problémáihoz, vitáihoz.

Rezsőházy Rudolf munkáiban mindig összefonódik a módszeres tényfeltáró, tapasztalati kutatás, a történelmi műveltség, az elméleti reflexió és a leghűsbavágóbb elvi kérdésekről való gondolkodás. Így van ez akkor is, amikor a belgiumi keresztényszociális mozgalmakat vagy a család modern kori helyzetét vizsgálja, és amikor a nyugati kultúra legtágabb horizontján elemzi az értékek világát.

Egy immár két évtizedes munkájában, egy széles körű empirikus vizsgálaton alapuló családkutatás összefoglalásában, az „Ádám és Éva új gyermekei” című művében Rezsőházy Rudolf a család és a párkapcsolat új formáit elemzi, amelyek a házasság hagyományos – hozzávetőleg az 1960-as évekig uralkodó és elfogadott – formája után váltak elterjedt gyakorlattá. Könyvében a házasság előtti kapcsolatoknak, a házasságkötés nélküli együttélésnek, az összeköltözés nélküli kapcsolatoknak, a nyitott házasságnak, a

kommunikációs kísérleteknek, sőt a swinger-kapcsolatoknak az elemzéséhez belgiumi adatokból indul ki, majd az eredményeket az egész nyugati világ horizontján, összehasonlító szellemben értelmezi. Rezsőházy Rudolf munkája, miközben képet ad a család és a párkapcsolatok világáról, nem egyszerűen csak a gyakorlatok tényleges megoszlását rögzíti, hanem az e kérdésekkel kapcsolatos különféle vélemények, álláspontok körét is feltárja. Kutatói érdeklődése arra is kiterjed, hogy a család és a párkapcsolatok kérdései miként válnak nyilvános viták tétjévé, a nyilvánosság, a társadalom mit és hogyan érzékel problémának a szóban forgó területen, és milyen megoldási javaslatok léteznek. A szerző ugyanakkor nem marad meg az értékmentes tudomány illúziójánál. Állást foglal az individuum korlátlan önmeghatározását hirdető gondolkodással szemben, rámutatva, hogy ha a korábbi egyetlen legitim családmoddal szemben most vannak is bizonyos választási lehetőségek az egyén előtt, ám illúzió azt hinni, hogy az individuum teljesen egyéni döntések alapján alakíthatja párkapcsolati viszonyait. Az ember továbbra is, párkapcsolataiban is társadalmi lény, akit szocializációja meghatároz, és a társadalom által kínált kulturális minták nagymértékben befolyásolnak. Rezsőházy Rudolf mindezeket túl állást foglal a család és a párkapcsolatok különböző formáit illetően is. Demográfiai szempontokból elemezve a kérdést, arra a következtetésre jut, hogy a hagyományos családtól eltérő párkapcsolati formák kevésbé termékenyek – s kevésbé is tartósak – mint a házasság, s ez össztársadalmi szinten súlyos problémákhoz vezet. A szabad egyéni döntések összegződése ebben az esetben össztársadalmi szinten kimutathatóan *nem* szolgálja a közjót. A megoldást azonban Rezsőházy nem a politikától várja: úgy véli, állami intézkedések nem képesek az egyéni szabadság elvén felépülő nyugati társadalmakban befolyásolni a párkapcsolatokkal kapcsolatos személyes döntéseket, és ez nem is lenne kívánatos. A társadalomnak magának kell az érzékelt problémákra válaszul kulturális normáit oly módon változtatni, hogy a családnak ismét egy hosszabb távon is működőképes formája alakuljon ki.

A korábbi munkák úgyszólván természetesen vezettek el az utóbbi idők összegző írásaiig, amelyek most már általában – elvi igényvel és a legtágabb tartalmi körben – tárgyalják az *értékek* problémáját. Az emberi életet, minden külső meghatározottsága mellett, értékelköteleződések hatják át; értékeink normákká konkretizálódnak, hogy az emberi cselekvéseket vezéreljék. A szociológus a maga – nem filozófiai és nem közgazdasági, hanem – szociológiai perspektívájából ezeknek a szellemi tartalmaknak a születési és kibontakozási körülményeire, megszerveződésére, társas viszonyokban zajló elsajátítására és történelmi változásaira kíváncsi.

Rezsőházy Rudolf – bevett és az elmúlt század második felében meghatározó szerepet játszó társadalomtudományi megközelítésekkel szemben – hangsúlyozza, hogy a politikai és gazdasági viszonyok alakulása is, minden anyagiságuk ellenére, a legszorosabban összefonódik a vallott értékeknek és képviselőiknek a küzdelmeivel. Minden történelmi változás a gazdasági-társadalmi viszonyok és az értékek legszorosabb kölcsönhatásában zajlik: ami azt jelenti, hogy az értékek is elementárisan befolyásolják a külsőnek mondott körülményeket. Korszakos átalakulások, társadalmi-gazdasági válságok, technikai fejlődéshullámok közepette felértékelődik az újítás, a kreativitás; a külső körülmények és a

belső, mentális, lelki univerzum kölcsönhatása pedig további fejlődést eredményez. A kiemelkedő politikai, tudományos vezetők, művészek, egyszóval alkotó egyének által teremtett értékeket a körülöttük élő csoportok befogadják és intézmények közvetítik, teszik történelmi valósággá, eleven gyakorlattá. Az értékek szövevényes emberi, társas és intézményes viszonyok között fejtik ki hatásaikat: ezeknek a viszonyoknak a felfejtése a társadalomtudós feladata.

Rezsőházy Rudolf diagnózisa szerint a nyugati világ a 16. század óta három lépésben távolodott el addigi értékrendjétől: a Rómától való eltávolodást a Jézus Krisztustól való eltávolodás, végül az Istentől való eltávolodás követte. A 20. század második felének véleményformálói ennek a folyamatnak a termékei. A hagyományos értékek (vallás, erkölcsi szigor, autoritás, engedelmesség, kötelesség, munka, felelősség, hűség) mellett egyre erősödtek a posztmodernnek nevezett törekvések (amilyen az individualizmus, hedonizmus, szexualitás, türelem, relativizálás, szabadság, egyenlőség). Mindezen folyamatok közepette ugyanakkor mintha mégiscsak kirajzolódna a világban bizonyos egyetemes értékek felülkerekedése a szétszóródást keltő részérdekeken. Az életet és a közösséget védő törvények érvényre jutása: a világtörténelem kedvező, mert az embert szolgáló fejleményének bizonyul. Ezeknek a közös értékeknek a kialakulását a görög-római-keresztény alapokról kiindulva kell végigkövetnünk az európai történelem nagy szakaszain. Az emberről szóló keresztény tanítás Rezsőházy Rudolf szerint végtére is beépült a közös európai értékrendbe: a szeretet, a méltóság, a tisztesség, a hűség, az állhatatosság központi, az Újszövetségből merített értékei ezt tükrözik. Civilizációnk tehát mindmáig zsidó-keresztény vívmányokon alapszik, ami az értékrendben is tükröződik, még akkor is, ha Európa ezt hivatalosan, azaz intézményesen nem képviseli.

Bizonytalan, tájékozódásukat vesztő koroknak, amilyen a mienk is, rá kell eszmélniük elevenítő értéktartalmaikra. Ehhez segít hozzá minket Rezsőházy Rudolf társadalomtudósi életműve.